

Sygn. akt I 1 Ca 13/20

POSTANOWIENIE

Dnia 27 grudnia 2021 r.

Sąd Okręgowy we Włocławku Sekcja Odwoławcza I Wydziału Cywilnego

w składzie:

Przewodniczący: SSO Mariusz Nazdrowicz

po rozpoznaniu w dniu 27 grudnia 2021 r. we Włocławku

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z wniosku M. L. i R. L.

z udziałem (...) S.A. z siedzibą

w K.

o ustanowienie służebności przesyłu

na skutek apelacji uczestnika postępowania

od postanowienia Sądu Rejonowego w Rypinie

z dnia 4 grudnia 2018 roku, sygn. akt I Ns 3/15

postanawia:

I. odrzucić apelację z zakresie zaskarżenia częściowego umorzenia postępowania w punkcie 3 (trzecim) postanowienia;

II. zmienić zaskarżone postanowienie w punktach 1 (pierwszym) i 2 (drugim)

w ten sposób, że:

1. ustanowić na rzecz uczestnika postępowania (...) S.A. z siedzibą w K. służebność przesyłu obciążającą stanowiącą własność wnioskodawców R. L. i M. L. nieruchomości (dla której

w Sądzie Rejonowym w Rypinie urządzona jest księga wieczysta (...), w skład której wchodzi m.in. działki oznaczone numerami geodezyjnymi (...)), polegającą na znoszeniu przez każdorazowego właściciela nieruchomości obciążonej posadowienia na niej usytuowanej na w/w działkach napowietrznej linii energetycznej WN – 400 kV przy łącznym obszarze pasa służebności 3,3133 ha o przebiegu zobrazowanym na mapach stanowiących załączniki nr 3 i 4 do opinii biegłego mgr inż. A. B. z 16 października 2020 roku (stanowiącej integralną część niniejszego postanowienia) oraz na korzystaniu przez przedsiębiorstwo przesyłowe z nieruchomości zajętej przez urządzenia elektroenergetyczne i urządzenia powiązane w celu dystrybucji i przesyłu energii elektrycznej za ich pośrednictwem, dostępu i dojazdu do nich niezbędnym sprzętem, usuwaniu awarii, dokonywaniu napraw, wykonywaniu czynności eksploatacyjnych (w tym modernizacji, konserwacji, kontroli, przeglądów, wymiany, przebudowy, remontów, rozbudowy i demontażu) przez czas nieokreślony;

2. zasądzić od uczestnika postępowania solidarnie na rzecz wnioskodawców kwotę 33 770 (trzydzieści trzy tysiące siedemset siedemdziesiąt) złotych tytułem jednorazowego wynagrodzenia za ustanowienie służebności na

nieruchomości opisanej w punkcie II.1 postanowienia płatną w terminie 14 dni od uprawomocnienia się niniejszego orzeczenia z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w razie uchybienia terminowi płatności;

3. orzec, że wnioskodawcy i uczestnik postępowania ponoszą koszty postępowania apelacyjnego związane ze swoim udziałem w sprawie;

III. nakazać pobrać od uczestnika postępowania (...) S.A. z siedzibą w K. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego we Włocławku kwotę 1454,04 zł (jeden tysiąc czterysta pięćdziesiąt cztery złotych cztery groszy) tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych w postępowaniu apelacyjnym.

SSO Mariusz Nazdrowicz

Sygn. I 1 Ca 13/20

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem (w sprawie z wniosku (...) S.A. z siedzibą w K.) Sąd Rejonowy w Rypinie ustanowił na rzecz uczestnika postępowania służebność przesyłu obciążającą nieruchomość (będącą własnością wnioskodawców) bliżej opisaną w sentencji, polegającą na znoszeniu istnienia na niej urządzeń energetycznych, w zakresie niezbędnych do eksploatacji linii napowietrznych WN-400 kV oraz korzystaniu z tejże nieruchomości do konserwacji i modernizacji urządzeń elektroenergetycznych (pkt 1 postanowienia). Tytułem jednorazowego wynagrodzenia za ustanowienie służebności zasądził od uczestnika solidarnie na rzecz małż. L. kwotę 22 877 zł płatną w terminie 1 miesiąca od uprawomocnienia się orzeczenia z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w razie nieuiszczenia w terminie zasądzonej kwoty (pkt 2). Umorzył postępowanie w określonej części (pkt 3), zasądził od uczestnika solidarnie na rzecz wnioskodawców kwotę 297 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania (pkt 4) oraz nakazał pobrać od (...) z siedzibą w K. na rzecz Skarbu Państwa kwotę 2 692 zł tytułem zwrotu kosztów sądowych.

Sąd I instancji ustalił, że R. L. i M. L. są właścicielami nieruchomości położonej w miejscowości R. gm. R. (dla której w Sądzie tym prowadzona jest księga wieczysta (...)), w skład której wchodzi m.in. działki oznaczone numerami geodezyjnymi (...). Na działkach tych posadowione są przesyłowe urządzenia energetyczne w postaci napowietrznej linii elektroenergetycznej 400 kV, będące własnością uczestnika postępowania. Wysokość jednorazowego wynagrodzenia za ustanowienie służebności wyraża się kwotą łączną 22 877 zł (ustalając ją Sąd meriti posiłkował się opinią biegłego Z. R. (1)). W świetle powyższych ustaleń Sąd a quo uznał, że wniosek zasługiwał na uwzględnienie, gdyż spełnione zostały przesłanki z art. 305¹ k.c. i art. 305² § 2 k.c. Wysokość wynagrodzenia jest proporcjonalna do stopnia ingerencji w treść prawa własności. Przyczyną częściowego umorzenia postępowania było ograniczenie wniosku w związku z podziałem geodezyjnym działki pierwotnie oznaczonej numerem (...) (początkowo wnioskodawcy domagali się ustanowienia służebności na tej działce, ale po podziale na działki (...) obecnie są właścicielami tylko tej ostatniej, gdyż działka (...) – wydzielona pod inwestycję drogową – stała się własnością Gminy R.). Nie została wskazana prawna podstawa tego rozstrzygnięcia. O kosztach postępowania Sąd Rejonowy orzekł na podstawie art. 520 § 2 k.p.c., gdyż wobec uwzględnienia wniosku uczestnik przegrał sprawę w całości (nie ma tu znaczenia zasądzenie niższej niż żądana kwoty tytułem wynagrodzenia za ustanowienie służebności, gdyż jest to kwestia wtórna). Nieuiszczonymi kosztami sądowymi (wynagrodzenie biegłego) został obciążony uczestnik postępowania na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn.: Dz.U.2018.300) w zw. z art. 520 § 2 k.p.c.

Apelację od tego postanowienia (zaskarżając je w całości) wniósł uczestnik postępowania zarzucając naruszenie zarówno prawa procesowego jak i materialnego.

W ramach pierwszej grupy zarzutów wskazał na obrazę art. 233 § 1 k.p.c. (wskutek niewłaściwej oceny biegłego z zakresu geodezji i w konsekwencji wadliwe przyjęcie,

że prawidłowo został określony pas technologiczny służebności, mimo że jego szerokość jest zbyt mała dla prawidłowego wykonywania obowiązków przez przedsiębiorstwo przesyłowe) oraz art. 207 § 6 k.p.c. w zw. z art. 217 § 3 k.p.c. poprzez pominięcie dowodu z opinii biegłego-geodety i w rezultacie „ustanowienie służebności przesyłu bez dokładnego oznaczenia jej zakresu oraz w pasie technologicznym”. Naruszenia prawa materialnego skarżący dopatrywał się w obrazie art. 305¹ k.c. wskutek jego niewłaściwego zastosowania i ustanowieniu służebności bez dokładnego oznaczenia jego zakresu. Powołując się na powyższe apelujący wniósł o uchylenie kwestionowanego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Wnioskodawcy wnieśli w odpowiedzi na apelację o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania za II instancję. Z „ostrożności procesowej” wskazali, że jeżeli doszłoby do skorygowania pasa służebności to niezbędne będzie proporcjonalne podwyższenie wysokości wynagrodzenia z uwagi na ewentualne zwiększenie ograniczenia ich prawa własności.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacji nie sposób odmówić słuszności.

W judykaturze za ugruntowany należy przyjąć pogląd (z najnowszego orzecznictwa przykładowo postanowienie Sądu Najwyższego z 9 czerwca 2021 r. IV CSKP 35/21 nie publ., LEX nr 3223818 i z 8 października 2020 r. II CSK 782/18 nie publ., LEX nr 3066644), że użyte w art. 305¹ k.c. pojęcia „korzystać w oznaczonym zakresie z nieruchomości obciążonej”

oraz „zgodnie z przeznaczeniem tych urządzeń”, jakkolwiek mają charakter normatywny, to jednak są tak ogólne, że w każdym wypadku wymagają wypełnienia przez Sądy indywidualną treścią. Niezbędne jest więc oznaczenie zakresu nabytej służebności, w tym także określenie terytorialnego zakresu tego prawa poprzez oznaczenie pasa gruntu umożliwiającego właściwe korzystanie z urządzeń będących własnością przedsiębiorstwa przemysłowego. Treść służebności przesyłu powinna wskazywać rodzajowo czynności, które mogą być podejmowane przez przedsiębiorcę korzystającego z nieruchomości obciążonej. Sąd I instancji jedynie

w niewielkim stopniu uwzględnił powyższe reguły, gdyż ogólnikowo wskazał na rodzaj wspomnianych czynności. Zupełnie natomiast – na co trafnie zwrócił uwagę

apelujący – pominął wymóg powinnościami oznaczenia terenu, na którym jego uprawnienia mają być realizowane. Stąd też zaistniała konieczność stosownego uzupełnienia postępowania dowodowego poprzez sporządzenie opinii biegłego z zakresu geodezji i w jej ramach oznaczenia na mapie przebiegu służebności. Opinia biegłego mgr inż. A. B.

z 16 października 2020 r. odpowiada wszelkim wymogom i nie była przez nikogo kwestionowana, w związku z czym była w pełni przydatna dla rozstrzygnięcia sprawy.

Zawsze w tego typu sytuacjach powstaje kwestia szerokości pasa służebności. Sąd Okręgowy we Włocławku w składzie rozpoznającym apelację stoi na stanowisku, że powierzchnia nieruchomości zajęta pod służebność powinna odpowiadać warunkom eksploatacji sieci przyjętych w przedsiębiorstwie będących właścicielem urządzeń przesyłowych (uzasadnienie postanowień Sądu Najwyższego: z 17.05.2018 IV CSK 604/17 nie publ., LEX nr 2500417 i z 04.09.2020 II CSK 752/18 nie publ., LEX nr 3093768). Uczestnik postępowania wskazywał, że szerokość wspomnianego pasa dla linii 400 kV P.-G. (której fragmentem jest linia usytuowana na nieruchomości wnioskodawców) powinna wynosić 80 metrów

(2 x 40 m w obie strony od osi linii). Tożsame stanowisko prezentowali wnioskodawcy

(z zastrzeżeniami wynikającymi z przebiegu linii na działce (...)). Okoliczność ta nie była zatem sporna, a więc zasadniczo nie było przeszkód do takiego określenia pasa służebności. Sytuacja jednak jest nieco odmienna w przypadku działki (...) z uwagi na usytuowanie linii energetycznej przy granicy z nieruchomością W. i Z. małż. P. (księga wieczysta (...)). Tutaj zachowanie odległości 40 m od linii na całym odcinku nie było możliwe i siłą rzeczy granicą pasa służebności jest prawna granica rozdzielająca obydwie nieruchomości. W rezultacie obszar pasa służebności na działce (...) wynosi 0,7257 ha,

a na działce (...) ha – łącznie 3,3133 ha.

W konsekwencji Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. zmienił zaskarżone postanowienie w punkcie 1 (pierwszym) poprzez oznaczenie pasa gruntu, na którym służebność ma być wykonywana. W typowych sytuacjach następuje to przez konkretne wskazania jego szerokości w obydwie strony (licząc od osi linii energetycznych). Jednakże w rozpatrywanym przypadku – z przyczyn, o których przed chwilą była mowa – nie było to możliwe. Dlatego też jego przebieg wyznaczają mapy geodezyjne stanowiące załączniki nr 3 i 4 do opinii biegłego mgr inż. A. B., a w sentencji została wskazana ogólna powierzchnia pasa służebności. Jednocześnie Sąd odwoławczy doprecyzował zakres służebności poprzez wskazanie form korzystania z nieruchomości obciążonej przez uprawnionego. Należy zgodzić się bowiem ze skarżącym, że w zaskarżonym postanowieniu zostało to dokonane w sposób nader ogólnikowy, a przez to niewystarczający. Niezbędne jest bowiem – m.in. w celu uniknięcia ewentualnych sporów – oznaczenie rodzajowych czynności, które mogą być podejmowane przez przedsiębiorcę przesyłowego. Z drugiej strony nie było potrzeby – jak domagali się wnioskodawcy i do czego najwyraźniej obecnie skłania się uczestnik – wyszczególnienia dalszych ograniczeń obciążających właścicieli nieruchomości obciążonej. Uprawnienia uczestnika i obowiązki wnioskodawców są ze sobą wzajemnie sprzężone. Skoro zatem (...) S.A. przysługują wskazane uprawnienia to obowiązkiem wnioskodawców (ich następców prawnych) jest umożliwienie swobodnego dostępu do urządzeń przesyłowych na określonym terytorium, co oznacza zakaz podejmowania jakichkolwiek czynności dostęp ten uniemożliwiający. Przyjęta przez Sąd odwoławczy formuła w pełni umożliwia korzystanie przez uczestnika postępowania z urządzeń przesyłowych zgodnie z art. 305¹ k.c.

Wobec korekty postanowienia Sądu Rejonowego poprzez zmianę zakresu służebności pojawia się sugerowana przez wnioskodawców kwestia modyfikacji wysokości wynagrodzenia za jej ustanowienie. Przyjmując, że doszło do rozszerzenia tego zakresu (o czym za chwilę będzie mowa) należy odpowiedzieć na pytanie, czy w ogóle jest to możliwe w świetle

art. 384 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w sytuacji, gdy apelację złożyło jedynie przedsiębiorstwo przesyłowe. Wprawdzie dopuszczalne jest stosowanie zakazu z art. 384 k.p.c. w tych postępowaniach nieprocesowych, w których interesy występujących w nich podmiotów są rozbieżne, to jednak istnieją wyjątki wówczas, gdy przedmiot zaskarżenia jest integralnie związany z inną częścią lub całością tego orzeczenia (postanowienie Sądu Najwyższego

z 17 grudnia 2015 r. V CSK 217/15 nie publ., LEX nr 1973800). Nie ulega żadnej wątpliwości, że rozstrzygnięcie o ustanowieniu służebności i o wynagrodzeniu za ustanowienie tego prawa cechuje taka integralność (por. przykładowo postanowienie Sądu Najwyższego

z 18 maja 2016 r. V CSK 531/15 OSN-ZD 2018/1/14). Koniecznymi elementami rozstrzygnięcia są bowiem zarówno ustanowienie prawa jak i równoczesne orzeczenie

o wynagrodzeniu, przy czym wysokość tego wynagrodzenia wiąże się nierozdzielnie

m.in. z zakresem przestrzennym służebności i ustaloną przez Sąd jej treścią. Skoro więc wysokość wynagrodzenia jest uzależniona od – najogólniej mówiąc – stopnia ingerencji w treść prawa własności, to jej zwiększenie automatycznie musi skutkować koniecznością podwyższenia wynagrodzenia w postępowaniu apelacyjnym bez względu na to, czy właściciel nieruchomości obciążonej wniósł apelację. Abstrahując też od powyższego to trudno przyjąć, by miał on skarżyć korzystne z jego punktu widzenia rozstrzygnięcie (w tym w części dotyczącej zakresu służebności) jedynie po to, aby w przypadku uwzględnienia apelacji strony przeciwnej domagającej się ustanowienia służebności w szerszym zakresie uzyskać wyższe wynagrodzenie, a więc by wnosił on środek odwoławczy „na wszelki przypadek”.

Kolejny problem wyłaniający się na kanwie rozpoznawanej sprawy wynika z tego,

że Sąd I instancji – jak już wspomniano – nie oznaczył zakresu terytorialnego służebności. Oznaczałoby to, że uprawniony może w nieograniczonym zakresie korzystać z nieruchomości obciążonej w celu realizacji przysługujących mu uprawnień. Orzeczenie Sądu odwoławczego możliwość tę zawęży do określonego pasa gruntu. Wynikać by z tego mogło,

że w postępowaniu apelacyjnym nie doszło do rozszerzenia zakresu służebności, co wyklucza ingerencję w wysokość wynagrodzenia. Jednakże nie można tracić z pola widzenia, że ustalając ją Sąd Rejonowy w Rypinie odwołał się do

opinii biegłego Z. R. z 02.08.2016 i opinii uzupełniającej tego biegłego z 20.09.2018. Biegły ten z kolei dokonując niezbędnych obliczeń oparł się na opinii biegłego S. Ś. sporządzonej dla potrzeb postępowania I Ns 255/11 (o stwierdzenie zasiedzenia przedmiotowej nieruchomości) i przyjął w ślad za nim całkowitą szerokość pasa służebności na 2,7964 ha. Ta właśnie powierzchnia posłużyła mu do wyliczenia należnego wnioskodawcom wynagrodzenia. Wprawdzie Sąd meriti nie wskazał bliżej mechanizmu prowadzącego do wyliczenia wynagrodzenia i ograniczył się do przedstawienia wniosków końcowych opinii to jednak skoro przyjął za biegłym wskazane przez niego kwoty, to tym samym zaakceptował przyjęte przez niego założenia. Oznacza to, że dla potrzeb wynagrodzenia uwzględnił wykonywanie służebności nie na całej nieruchomości objętej księgą wieczystą czy na wchodzących w jej skład działkach geodezyjnych, na których usytuowana jest linia energetyczna, ale jedynie w określonym zakresie terytorialnym o wskazanej powierzchni. Skoro była ona mniejsza niż wynikająca z postanowienia Sądu Okręgowego to należało dojść do wniosku, że zaistniały warunki do podwyższenia wynagrodzenia wobec zwiększenia stopnia ingerencji w prawo własności wnioskodawców. Nie było więc podstaw, by nie dokonać niezbędnej korekty.

W celu ustalenia należnego małż. L. wynagrodzenia za ustanowienie służebności Sąd odwoławczy dopuścił dowód z uzupełniającej opinii biegłego Z. R.. Wynika z niej, że wynagrodzenie to wyraża się łączną kwotą 33 770 zł i w takiej też wysokości przyjął ją Sąd. Zdaniem Sądu odwoławczego opinia ta jest jasna i rzetelna oraz nie zawiera sprzeczności ani luk. Biegły w sposób przekonywujący uzasadnił wnioski zawarte w opinii. Wymaga podkreślenia, że posłużył się on identyczną metodą jak przy sporządzeniu wcześniejszych opinii, a obecnie uwzględnił zwiększenie powierzchni pasa służebności oraz zmianę wartości nieruchomości. Co szczególnie istotne opinia ta nie została przez nikogo zakwestionowana. Sąd Okręgowy w całości podziela przedstawione w niej wnioski. Wynagrodzenie za ustanowienie służebności obejmuje w tym przypadku obniżenie wartości nieruchomości spowodowanej samym posadowieniem urządzeń elektroenergetycznych

jak i ograniczenie możliwości korzystania z nieruchomości obciążonej w związku

z korzystaniem z niej przez uczestnika postępowania. W ślad za biegłym Sąd przyjął wysokość współczynnika K w rozbięciu na teren pasa technologicznego (0,5) i na pozostałej szerokości pasa służebności (0,2). Jest rzeczą oczywistą, że w tym drugim przypadku uciążliwość znoszenia służebności jest dla właściciela nieruchomości znacznie mniejsza niż w pierwszym, czego nie potrzeba szerzej uzasadniać.

W rezultacie Sąd Okręgowy podwyższył wysokość wynagrodzenia przysługującego wnioskodawcom (art. 305² § 2 k.p.c.) z kwoty 22 877 zł do kwoty 33 770 zł wyznaczając

14-dniowy termin (począwszy od uprawomocnienia się postanowienia,

tj. od 27 grudnia 2021 r.) do spełnienia świadczenia (jest to okres w pełni umożliwiający bezproblemowe dokonanie zapłaty), którego uchybienie skutkować będzie koniecznością zapłaty ustawowych odsetek za opóźnienie (art. 481 § 1 k.c.).

Z dotychczasowych rozważań wynika, że ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego wymagały określonego uzupełnienia. Natomiast te poczynione przez ten Sąd – aczkolwiek niepełne – były przydatne do rozstrzygnięcia sprawy, dlatego też Sąd odwoławczy przyjął

je jako własne czyniąc podstawę orzekania w postępowaniu apelacyjnym.

Apelacja w części dotyczącej umorzenia postępowania w określonym zakresie podlegała odrzuceniu (art. 373 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Skarżący nie sformułował jakichkolwiek zarzutów odnoszących się do tego rozstrzygnięcia jak również nie uzasadnił

w żaden sposób przyczyn jego zanegowania. Z kolei z uzasadnienia Sądu a quo wynika jedynie, że wniosek został „ograniczony” i nie została wskazana podstawa prawna podjętej decyzji procesowej. Można jedynie domniemywać, że Sąd ten uznał, że doszło do częściowego cofnięcia wniosku. Jednakże nie byłoby ono skuteczne wobec braku podjęcia czynności wskazanych w art. 512 § 1 k.p.c. W okolicznościach sprawy istniały jednak podstawy do umorzenia w części postępowania. Skoro bowiem w jego toku właścicielem nieruchomości, na której umiejscowiona jest fragmentarycznie linia energetyczna stała się osoba trzecia

to orzekanie o służebności mającej przecież obciążać jedynie nieruchomości wnioskodawców w tej części stało się bezprzedmiotowe, co skutkowało koniecznością umorzenia postępowania na podstawie art. 355 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Orzeczenie w tej kwestii w żaden sposób nie dotyczy praw uczestnika postępowania i nie skutkuje jego pokrzywdzeniem, wobec czego nie ma on interesu prawnego (gravamen) w jego zaskarżeniu, co przesądza o odrzuceniu apelacji we wskazanym zakresie.

Prawidłowość rozstrzygnięcia Sądu I instancji o kosztach postępowania i nieuiszczonych kosztach sądowych nie budzi wątpliwości. Sąd Okręgowy w całości podziela tutaj stanowisko Sądu Rejonowego i nie ma potrzeby jego powtarzania. O kosztach postępowania za drugą instancję orzeczono jednak w oparciu o przepis art. 520 § 1 k.p.c. Sytuacja jest tutaj o tyle specyficzna, że formalnie apelujący wygrał sprawę (jego środek odwoławczy został uwzględniony skutkując zmianą zaskarżonego postanowienia), ale zmiana ta dotyczyła jedynie zakresu służebności, a dokładniej jego dookreśleniu. Z drugiej strony zostało podwyższone wynagrodzenie za jej ustanowienie. Sprawia to, że o kosztach tych należało orzec na zasadzie ogólnej wyrażonej w przywołanym przepisie. Podstawą orzeczenia o nieuiszczonych kosztach sądowych (części wynagrodzenia biegłego za sporządzenie uzupełniającej opinii – 1 454,04 zł) był przepis art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych w zw. z art. 520 § 2 k.p.c. Sporządzenie tej opinii leżało w interesie skarżącego i brak było podstaw do chociażby częściowego obciążenia tymi kosztami wnioskodawców w sytuacji postawy uczestnika postępowania, który wygenerował konieczność jego zainicjowania.

SSO Mariusz Nazdrowicz